

Israël door de bril van geloof

In de protestantse kerken is een nieuwe bezinning aan het opkomen over de kwestie Israël / Palestina. Meer dan vroeger is men geneigd om ook de Palestijnse versie van de gebeurtenissen aan te horen. In zijn boek *Land van mensen* geeft Gied ten Berge (voorheen werkzaam bij het IKV en Pax Christi) een overzicht van de belangrijkste denkers in de christelijke, joodse en islamitische wereld over de verbintenis van het joodse volk met het land.

In de katholieke wereld is er uiteraard de officiële diplomatieke lijn, die leidde tot de erkenning door het Vaticaan van de staat Israël in 1993. Daarnaast zijn er kritische geluiden. De Bijbelgeleerde Lucas Grollenberg was getuige van de gebeurtenissen in 1947-1949. Omdat hij geen blad voor de mond nam werd hij door andere katholieken beschuldigd van antisemitisme. Na een overzicht van de verschillende invloeden concludeert Ten Berge dat men tegenwoordig in de RKkerk minder geneigd is tot een theologische benadering van de staat Israël.

Wat betreft de Protestantse wereld schrijft TB over Miskotte die kort na de oprichting van de staat Israel al waarschuwde voor een 'Israelhobby' onder protestanten. De Duitser Marquardt veranderde door een reis naar Israël en zag daarna een fundamenteel onderscheid tussen het joodse volk en de andere volken. De vrijzinnige theoloog Paul van Buren stelde dat na Auschwitz een fundamentele verandering van het geloof zelf nodig is. Er kan niet over Golgotha gesproken worden zonder de Shoah. Er zitten wel enige lacunes in de bespreking van de protestantse wereld. Ik mis de namen van Simon Schoon en Henk Vreekamp die uitgebreid bezig zijn geweest met Kerk en Israël. Een meer uitvoerige behandeling van het christenzionisme was ook niet misplaatst geweest.

In het boek wordt ook de bijdrage behandeld van Palestijnse christelijke theologen behandeld: Naim Ateek, Mitri Raheb, Katanacho en anderen. Uiteraard vinden we bij hen een afwijzing van een particuliere landbelofte voor joden. Men zoekt juist aansluiting bij universalistische teksten in de Bijbel. Naim Ateek ziet aanknopingspunten bij het boek Jona en Psalm 87. Katanacho stelt dat de verlossing in Christus universeel is. Dat het land alleen voor de joden bestemd zou zijn, past hier niet in. TB vindt bij de Palestijnse theologen geen sporen van antisemitisme, noch van een vervangingstheologie, die stelt dat de kerk in de plaats van Israël is gekomen.

Interessant is ook de bespreking van de verschillende benaderingen in het Jodendom. In de 19^e eeuw waren er velen, orthodox en liberaal, die zich niet aangetrokken voelden tot het zionisme. De zogenaamde Homelandzionisten voelden wel een verbondenheid met het land, maar wilden geen aparte staat, die het land zou opeisen als Joods bezit (Martin Buber en Hanna Arendt). In orthodoxe kring bestond er ook een weerzin tegen een Joodse staat. Religieus gemotiveerde tegenstand werd er geboden door Yeshayahu Leibowitz, Chaim Shapira en Moshe Teitelboom. De laatste jaren zien we echter dat vele orthodoxen wel kiezen voor een exclusief zionisme. Extreme uitingen hiervan zijn de Gush Emunim die in 1974 opgericht werd door Tsvi Kook.

Als reactie hierop zijn er echter ook joodse bevrijdingstheologen die zich juist verzetten tegen exclusivisme (Mark Ellis en Mark Braverman).

Land van mensen is een lezenswaardig boek geworden dat een interessante samenvatting geeft hoe er in de verschillende levensbeschouwingen over het zionisme wordt gedacht. Wat betreft de Protestantse kerken concludeert TB dat onze zusterkerk in Nederland in een onmogelijke spagaat is terecht gekomen: enerzijds aanhangers van Christenen voor Israël en anderzijds de Vrienden van Sabeel, die kiezen voor de Palestijnse theologen. Christenzionisten ziet men in onze kring mogelijk minder.

